

10 Φεβρουαρίου 2015

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ» 08.02.2015 : 13:45

Μπρένταν Φόλεϊ: Η αρχαιολογία μοχλός ανάπτυξης για την Ελλάδα

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Εικονογράφηση: Τίνα Χαλματζή.

Ετικέτες:

Πώς θα είναι το μέλλον της αρχαιολογίας; «Αν σας αρέσουν οι αστυνομικές σειρές, θα έλεγα ότι θα μοιάζει με το CSI. Η τεχνολογία αιχμής θα παίζει πολύ μεγάλο ρόλο στη συλλογή, ανάλυση των δεδομένων από ρομπότ μέχρι αναλύσεις DNA. Τίποτα όμως δεν θα μπορεί να γίνει χωρίς τους ίδιους τους αρχαιολόγους που μοχθούν, που ερευνούν, που έχουν πάθος με τη δουλειά τους, που δίνουν οδηγίες και κατευθύνσεις». Ο Μπρένταν Φόλεϊ, ο αρχαιολόγος και δύτες που είχε κομβικό ρόλο στη διεθνή αποστολή για την έρευνα στο ναυάγιο των Αντικυθήρων, κάθεται απέναντί μου σε ένα τραπέζι με προνομιακή θέα. Είμαστε ακροβολισμένοι στον τελευταίο όροφο αθηναϊκού ξενοδοχείου στην Πλάκα και βλέπουμε φωτισμένο τον Παρθενώνα.

Ο Αμερικανός που ζει στη Σουηδία, βρέθηκε πρόσφατα στην Αθήνα, για την επίσημη παρουσίαση των πρώτων αποτελεσμάτων των φετινών καταδύσεων, στο σκαρί του μηχανισμού. Αλλωστε τα τελευταία δέκα χρόνια οι επισκέψεις του στη χώρα μας είναι πυκνές καθώς συνεργάζεται στενά με την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων.

Τον Οκτώβριο του 2014, η ομάδα στην οποία συμμετείχε, κατάφερε να ολοκληρώσει μια λεπτομερή φωτογραφική αποτύπωση του πυθμένα στην περιοχή του ναυαγίου και να ανασύρει ορισμένα ευρήματα, παρά το γεγονός ότι ο καιρός δεν ήταν σύμμαχος. Εκεί έγινε και η παγκόσμια πρώτη του «διαστημικού» σκαφάνδρου Exosuit που έκλεψε την παράσταση. Τον Μάιο, η αποστολή θα επιστρέψει με μεγαλύτερες φιλοδοξίες για ανεύρεση σπουδαίων έργων τέχνης και αντικειμένων, καθώς υπάρχει πλήθος ενδείξεων για πλούσια σοδεία από τον βυθό. Μάλιστα, θα γίνει και μια επιτόπια έρευνα στα Κύθηρα, στο σημείο όπου είχε βυθιστεί το πλοίο «Μέντωρ» το οποίο είχε ναυλώσει ο Ελγιν για να μεταφέρει τα γλυπτά του Παρθενώνα.

Το Μπρένταν είναι ένα από τα πιο συνηθισμένα ιρλανδικά ονόματα, του επισήμανα, ξεκινώντας την κουβέντα. «Η οικογένειά μου έχει ρίζες από την Ιρλανδία» απαντά. «Ο προπάππος μου μετανάστευσε στην Αμερική στις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Πριν από δέκα χρόνια, πήγα με τον πατέρα μου στο χωριό από το οποίο καταγόμαστε. Βρήκαμε ένα μικροσκοπικό σπίτι με ένα δωμάτιο που δεν χωρούσαμε να σταθούμε όρθιοι. Καταλαβαίνεις αμέσως ότι ήταν αδύνατον να επιβιώσουν άνθρωποι σε τόσο σκληρές συνθήκες και η ξενιτιά ήταν μονόδρομος. Ο προπάππος εγκαταστάθηκε κοντά στη Βοστώνη και έγινε αστυνομικός».

Η εμπειρία του MIT

Συνεχίζει: «Μεγάλωσα δίπλα στον ωκεανό. Εχω βιωματική σχέση με τη θάλασσα. Όταν ήμουν έφηβος, είχαμε μια βάρκα με μηχανή με τους φίλους μου και ήταν η διασκέδασή μας. Λίγο αργότερα, ξεκίνησα και τις καταδύσεις. Εκείνη την περίοδο ήθελα να καταταγώ στο Ναυτικό και να υπηρετήσω στα υποβρύχια. Ομως σε έναν αγώνα πάλης, προκάλεσα μεγάλη ζημιά στον αυχένα μου και δεν μπορούσα να γίνω δεκτός στον στρατό. Τελικά αποφάσισα να σπουδάσω ιστορία και αρχαιολογία. Συνέχισα με ναυτική και οικονομική ιστορία. Στην διάρκεια των σπουδών μου, ένας καθηγητής με προέτρεψε να ακολουθήσω το δρόμο της ενάλιας αρχαιολογίας. Βούτηξα σε ένα βυθισμένο πλοίο του 1690. Για εσάς τους Έλληνες, δεν είναι πολύ παλιό, αλλά στην Αμερική δεν έχουμε αρχαία. Είχα άλλη μια μεγάλη τύχη: Αφενός γνώρισα και συνεργάστηκα με τον Μπομπ Μπάλαρντ που είχε βρει το ναυάγιο του Τιτανικού, αφεντέρου ολοκλήρωσα τις σπουδές μου με ένα διδακτορικό στο Τεχνολογικό Ίδρυμα της Μασαχουσέτης (MIT) και το Ωκεανογραφικό Ινστιτούτο Woods Hole».

Ο κ. Φόλεϊ μιλά με ενθουσιασμό και πάθος για το MIT: «Η εμπειρία αυτή άλλαξε όλη μου τη ζωή. Είναι το μέρος που σε βοηθάει να κάνεις το πιο τρελό όνειρό σου πραγματικότητα. Πας στον καθηγητή σου και του λες: “Έχω αυτήν την εντελώς παρανοϊκή ιδέα και θέλω να δω αν θα μπορούσα να την εφαρμόσω”. Και εκείνος σου απαντά: “Τέλεια. Το πανεπιστήμιο θα κάνει ό,τι μπορεί για να σε βοηθήσει με τεχνονομία, πόρους και συμβουλές”. Σήμερα, τόσα χρόνια μετά την αποφοίτησή μου, συναντιέμαι με συμφοιτητές μου. Ο καθένας είναι κορυφή σε κάποιο πεδίο. Και μέσα από τις συζητήσεις μας, βρίσκουμε απίστευτες λύσεις στα επιστημονικά θέματα που μας απασχολούν. Ένας από αυτούς λ.χ. που ειδικεύεται στις έρευνες του DNA με ρωτούσε αν έχουμε χρησιμοποιήσει τέτοιες τεχνικές στο περιεχόμενο των αμφορέων, που ανασύραμε από τον βυθό. Έτσι, θα μπορούσαμε να ξαναφτιάξουμε από αρχαίες συνταγές φαγητών μέχρι αρχαία καλλυντικά».

Η πατρίδα σας μπορεί να έχει ένα λαμπρό μέλλον

Στο MIT, ο κ. Φόλεϊ έμαθε τι είναι αυτό που αντανακλά το αμερικανικό εκπαιδευτικό και εργασιακό μοντέλο: «Το παν είναι το ομαδικό πνεύμα. Μπορεί να έχεις δικά σου σχέδια αλλά πάντα μιλάς για τη συνεργασία, για τους συνολικούς στόχους. Κανένας δεν σε σέβεται αν περιστρέφεται γύρω από τον εαυτό σου, όσο έξυπνος και αν είσαι. Καμιά φορά θυμώνω όταν λένε ότι οι Έλληνες δεν μπορούν να εργαστούν σε ομάδες. Είναι ένα λανθασμένο στερεότυπο. Δεν είναι αλήθεια. Κοιτάξτε τη θαυμάσια δουλειά που κάνουμε στα Αντικύθηρα. Πρέπει να σας πω δε ότι με τον Θεοτόκη Θεοδούλου και τον Δημήτρη Κουρκουμέλη, μέλη της Εφορείας στην οποία προϊστάται σήμερα η δρ Αγγελική Σίμωση, συνεργαζόμαστε για περίπου δέκα χρόνια. Είναι οι πιο εργατικοί, ικανοί και σεμνοί συνεργάτες που είχα στη ζωή μου και αυτό αποτελεί το πιο ισχυρό κίνητρο για να δουλεύω στην Ελλάδα. Δεν είναι τα σπουδαία ναυάγια που έχετε, αλλά οι σπουδαίοι άνθρωποι. Έχοντας στέρεη γνώση της Ελλάδας, πολλές φορές αισθάνομαι ότι ο μέσος Έλληνας πιστεύει ότι το μόνο που αξίζει στα μάτια των ξένων είναι το παρελθόν. Θεωρώ ότι μια τέτοια αντιμετώπιση είναι μεγάλο λάθος και δεν σας αφήνει να πάτε μπροστά με μια διαυγή εικόνα του ποιοι είσαστε. Έχετε όλα τα εφόδια και τα χαρίσματα, να είσαστε εξίσου υπερήφανοι για τον σημερινό σας εαυτό. Όπως σας είπα έχω γνωρίσει όλα αυτά τα χρόνια εξαιρετικούς ανθρώπους, με έργο, το οποίο συχνά δεν αναδεικνύεται».

Σύγχρονος φιλέλληνας; Ο Μπρένταν Φόλεϊ που είναι παντρεμένος με Σουηδέζα και ζει εδώ και πολλά χρόνια στη Σκανδιναβία, ενσαρκώνει ένα πρότυπο που έχει εκλείψει τον τελευταίο καιρό: του ανθρώπου που έχει κλασική παιδεία αλλά στρέφει με τρυφερότητα και εμπιστοσύνη το βλέμμα του στους σύγχρονους Έλληνες: «Από τότε που ξεκίνησε η κρίση και μετά, βαρέθηκα να διαβάζω αρνητικά πράγματα για εσάς στις ξένες εφημερίδες. Στεναχωριόμουν διότι ήξερα από πρώτο χέρι τις προσπάθειές σας να προσαρμοστείτε στα νέα δεδομένα, τον τεράστιο αγώνα που κάνατε. Θέλησα λοιπόν η υπόθεση των Αντικυθήρων να φέρει μεγάλη θετική δημοσιότητα, να φανεί ότι η Ελλάδα είναι μια χώρα που αξίζει όχι για την ιστορία της αλλά για τους σύγχρονους

κατοίκους της, τους επιστήμονες, τους αρχαιολόγους της. Η Ελλάδα μπορεί να έχει ένα λαμπρό μέλλον και αυτό λέω σε όποιον συνεργάζομαι, από τους Αμερικανούς χορηγούς μου μέχρι τους Αυστραλούς επιστήμονες. Είναι μια πεποίθηση που ενστερνιζόμαστε όλοι μας».

Είμαι πεπεισμένος ότι υπάρχουν ακόμα θησαυροί μέσα στο νερό

Ο κ. Φόλεϊ ήρθε για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 2001. «Το τμήμα του Ocean Engineering στο MIT, εκείνη την περίοδο, είχε επικεφαλής Ελληνοαμερικανούς καθηγητές που ήθελαν να δοκιμάσουν ένα υποβρύχιο ρομπότ. Τότε ήταν που συνάντησα τον Δημήτρη Κουρκουμέλη και τον Θεοτόκη Θεοδούλου και είχαμε εξαιρετική χημεία. Θέλω να πω σε αυτό το σημείο κάτι για την Εφορεία Εναλίων που είναι μια δημόσια υπηρεσία. Μπορεί στα κοινά μας εγχειρήματα εγώ να συνεισέφερα στο τμήμα της τεχνολογίας αλλά η κατάρτιση, η γνώση και το πάθος που έχουν για τη δουλειά τους, είναι αυτό που μετράει σε όλες τις αποφάσεις μας. Τόσο με τα μέλη όσο και με τους εκάστοτε προϊστάμενους της έχουμε μια πολύ γόνιμη συνεργασία. Σημασία δεν έχει μόνο να εντοπιστεί ένα ναυάγιο αλλά με ποιον τρόπο θα αποσπάσει κανείς τις απαραίτητες πληροφορίες. Τι μας λέει για το φορτίο, τις συνθήκες του ατυχήματος, την εποχή του ολόκληρη. Αυτό είναι το κύριο ζητούμενο της ενάλιας αρχαιολογίας στις ημέρες μας και ο σκοπός αυτός υπηρετείται πια με τη συμβολή της τελευταίας λέξης της τεχνολογίας, όπως είδαμε και στα Αντικύθηρα. Έτσι, στη συγκεκριμένη περίπτωση φτιάξαμε ένα επαναστατικό φωτομωσαϊκό μοντέλο με τη συνένωση χιλιάδων φωτογραφιών που τράβηξε στον βυθό το ρομπότ. Αυτός ο χάρτης μας βοηθά να εργαζόμαστε ακόμα και όταν είμαστε εκτός νερού, παρατηρώντας τη μορφολογία του πυθμένα και τοποθετώντας εκεί τα ευρήματα».

Η χρηματοδότηση

Ο κ. Φόλεϊ εκτός από το να εισάγει νέα τεχνολογία, διακρίνεται και σε έναν ακόμα τομέα. Προσπαθεί και -εν μέτρω- καταφέρνει να βρει και χρηματοδότηση για τις ανάγκες της έρευνας στην Ελλάδα. «Θα σας πω ποια είναι η αμερικανική λογική σε τέτοιου είδους εγχειρήματα. Το πιο σημαντικό για τον επιστήμονα και τον ερευνητή είναι να βλέπει στο μέλλον, να αφήνει τη φαντασία του να τον καθοδηγεί στη μελέτη ή την έρευνά του, να σκέφτεται ποιο είναι το ποθούμενο αποτέλεσμα και όχι να σκέφτεται το αν θα υπάρχουν τα χρήματα να υλοποιήσει όλα όσα θέλει. Διότι έτσι βάζει ο ίδιος εμπόδια στον εαυτό του, φρενάρει τις ικανότητές του, τις υποτάσσει στον προϋπολογισμό. Και πού θα βρεθούν τα λεφτά; Στην Αμερική πιστεύουμε ότι οι μεγάλες ιδέες τελικά βρίσκουν και τη μεγάλη χρηματοδότηση ενώ οι μικρές ιδέες βρίσκουν, αντίστοιχα, μικρή οικονομική ανταπόκριση. Έχει τύχει να συναντήσω βαθύπλουτους ανθρώπους που θέλουν να μάθουν ποιο είναι το πρότζεκτ μας για να δουν αν θα συμβάλουν. Οσες φορές ζητούσα λίγα χρήματα, έφευγα από το γραφείο τους με την αίσθηση ότι τους απογοήτευσα και τους έφαγα τον χρόνο για μικροποσά. Οσες φορές πήγα ενθουσιώδης, ζητώντας μεγάλα ποσά, περιγράφοντας πολύ φιλόδοξα και δύσκολα σχέδια, τις περισσότερες φορές είχα θετική απάντηση. Για να βρεις χρηματοδότες πρέπει να τους κάνεις να αισθάνονται ότι συμμετέχουν σε μια μεγάλη προσπάθεια, σε ένα όνειρο που θα γίνει πραγματικότητα».

Και πώς βρέθηκε στα Αντικύθηρα; «Όταν ήρθα στην Ελλάδα, πρέπει να ομολογήσω ότι δεν είχα σκοπό να εστιάσω στο ναυάγιο. Δεν με ενδιέφερε ένα ρωμαϊκό σκαρί αλλά πολύ πιο παλαιά πλοία, διότι ο στόχος μου ήταν να δω πώς ξεκίνησε η ναυσιπλοΐα, να καταλάβω τις βασικές αρχές, να μάθω πώς οι άνθρωποι της δεύτερης χιλιετίας π.Χ. τόλμησαν να δοκιμάσουν την τύχη τους στη θάλασσα. Ομως οι Έλληνες συνάδελφοί μου, με έπεισαν για την τεράστια σημασία του ναυαγίου. Ο μηχανισμός είναι μονάχα μια ένδειξη για την κολοσσιαία σημασία του αλλά όχι η μόνη. Είμαι πεπεισμένος ότι υπάρχουν ακόμα θησαυροί μέσα στο νερό. Αναφέρω μερικές ενδείξεις. Βρήκαμε φέτος μια τεράστια άγκυρα που αλλάζει την άποψή μας για το μέγεθος του πλοίου, που πρέπει να ήταν πολύ πιο μεγάλο από αυτό που υποψιαστήκαμε αρχικά. Μέχρι τώρα έχουν εντοπιστεί αρκετά υπολείμματα από ανθρώπινους σκελετούς, που σημαίνει ότι υπήρχαν πολλοί επιβάτες, πράγμα σπανιότατο για τα αρχαία χρόνια. Πρέπει λοιπόν να ήταν ένα τεράστιο σκαρί που μετέφερε σιτηρά. Οι Συμιακοί και ο Κουστό δεν έσκαψαν αλλά μάζεψαν ό,τι βρήκαν στην επιφάνεια. Εμείς θα κάνουμε κανονική ανασκαφή και θα ερευνήσουμε σε μεγαλύτερη ακτίνα. Το ναυάγιο των Αντικυθήρων είναι το πιο σημαντικό που έχει ανακαλυφθεί ποτέ, χάρις στη νέα τεχνολογία οι ειδικοί θα έχουν μια εξαιρετική επιστημονική προσέγγιση στα ευρήματα».

Ο κ. Φόλεϊ θεωρεί ότι η αποστολή στα Αντικύθηρα θα ανοίξει έναν νέο δρόμο για την ενάλια αρχαιολογία στη χώρα μας. «Ο απώτερος στόχος μας πρέπει να είναι ναυάγια που βρίσκονται σε εξαιρετικά μεγάλα βάθη διότι πολλαπλασιάζονται οι πιθανότητες να τα βρούμε άθικτα. Η έρευνα θα γίνει με τα ρομπότ. Βέβαια αυτό απαιτεί ακόμα μεγαλύτερη χρηματοδότηση αλλά αν πάει καλά η έρευνα στο σκαρί του μηχανισμού, μπορούμε να ονειρευόμαστε για το μέλλον. Θα σας πω και κάτι ακόμα. Η αρχαιολογία και η προστασία και ανάδειξη των μνημείων σας μπορεί να αποτελέσει έναν μοχλό ανάπτυξης και εισόδων για τη χώρα. Τα Αντικύθηρα των 19 μόνιμων κατοίκων κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να είναι μια προστατευόμενη περιοχή από την UNESCO έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ένα καλύτερο μέλλον γι' αυτούς. Δεν μπορείς να ασχολείσαι με τα μνημεία ή τα ναυάγια και να ξεχνάς τον άνθρωπο».

Η συνάντηση

Φάγαμε στο εστιατόριο του ξενοδοχείου Electra, επί της Ναυάρχου Νικοδήμου στην Πλάκα. Η θέα είναι καταπληκτική, το φαγητό

νοστιμότατο και οι τιμές αντίστοιχες του υψηλού επιπέδου. Για αρχή πήραμε ψητά λαχανικά με μαστέλο, για κυρίως πιάτο ένα καρπάτσιο μόσχου και χυλοπίτες με φιλετάκια. Ηπιαμε ένα Νυχτέρι Σαντορίνης. Τα επιδόρπια ήταν φοντάν σοκολάτας και κρεμ μπριλέ. Ο λογαριασμός ανήλθε σε 97 ευρώ.

Οι σταθμοί του

1968

Γεννιέται στη Βοστώνη.

1991

University of New Hampshire. Αποφοιτά από το Τμήμα Ιστορίας.

1995

Tufts University. Κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στη Ναυτική Ιστορία.

1996

University of Southampton. Μεταπτυχιακές σπουδές στην Ενάλια Αρχαιολογία.

2001

Πρώτη επίσκεψη στην Ελλάδα, αρχίζει τις έρευνες σε αρχαία ναυάγια σε όλον τον κόσμο.

2003

MIT. Παίρνει το διδακτορικό του στην Ιστορία της Τεχνολογίας.

2012-13

Γίνεται η προπαρασκευή της έρευνας στα Αντικύθηρα.

2014

Ξεκινά η επίσημη διεθνής αποστολή στο περίφημο ναυάγιο των Αντικυθήρων, με ορίζοντα πενταετίας.

ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ (/802903

/article/proswpa/proskhnio/demis-roussos-to-alm-poym--mias-plh8wrikhs-zwhs-1946-2015) **Demis Roussos: Το άλμπουμ μιας πληθωρικής ζωής (1946-2015)** (/802903/article/proswpa/proskhnio/demis-roussos-to-alm-poym--mias-plh8wrikhs-zwhs-1946-2015)

ΣΥΝΝΕΤΕΥΞΕΙΣ (/802913

/article/proswpa/synentey3eis/christian-lollike-megalwsa-sth-dania-trwgontas-ellhnikh-feta) **Christian Lollike: «Μεγάλωσα στη Δανία τρώγοντας ελληνική φέτα!»** (/802913/article/proswpa/synentey3eis/christian-lollike-megalwsa-sth-dania-trwgontas-ellhnikh-feta)

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (/802847

/article/epikairothta/perivallon/h-apeilh-ths-klimatikhs-allaghs) **Κλιματική αλλαγή και κακοκαιρία** (/802847/article/epikairothta/perivallon/h-apeilh-ths-klimatikhs-allaghs)

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»

/801856/article/proswpa/geyma-me-thn-k/mhtropoliths-gavrihl-sihn-ellada-exei-leivei-h-mesh-odos-h-koinh-logikh) **Μητροπολίτης Γαβριήλ: Στην Ελλάδα έχει λείψει η μέση οδός, η κοινή λογική** (/801856/article/proswpa/geyma-me-thn-k/mhtropoliths-gavrihl-sihn-ellada-exei-leivei-h-mesh-odos-h-koinh-logikh)

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»

/800803/article/proswpa/geyma-me-thn-k/kwstas-mhtropoylos-oi-politikoι-exoyn-kales-pro8eseis-alla) **Κώστας Μητρόπουλος: Ελιξίριο ζωής το χιούμορ** (/800803/article/proswpa/geyma-me-thn-k/kwstas-mhtropoylos-oi-politikoι-exoyn-kales-pro8eseis-alla)